

**ZULMATGA YETAKLOVCHI YO‘L: YOSHLAR ORASIDA
GIYOHVANDLIK MUAMMOSINING IJTIMOYIY-PSIXOLOGIK TAHLILI
VA PREVENTIV STRATEGIYALAR**

Alimova Komila Dekanovna

Toshkent davlat tibbiyot universiteti o‘qituvchisi

E-mail: komiladekanovna13@gmail.com

Tel: +998 99-081-59-26.

Annotatsiya Mazkur maqolada yoshlar orasida giyohvandlik muammosining ijtimoiy-psixologik omillari, uning shaxs rivojlanishiga ta'siri hamda profilaktik strategiyalari kompleks tahlil qilinadi. Tadqiqotda zamonaviy psixologik yondashuvlar, ijtimoiy muhitning roli, oilaviy tarbiya, tengdoshlar ta'siri va ommaviy madaniyat omillari o'rganildi. Shuningdek, giyohvandlikning shaxsning kognitiv, emotsional va ijtimoiy faoliyatiga salbiy ta'siri ochib berildi. Maqolada yoshlar o'rtasida giyohvandlikning oldini olish bo'yicha ko'p bosqichli preventiv model taklif etiladi. Tadqiqot natijalari ta'lim muassasalari, psixologlar, pedagoglar va yoshlar bilan ishlovchi mutaxassislar uchun amaliy ahamiyat kasb etadi.

Kalit so'zlar: giyohvandlik, yoshlar, ijtimoiy muhit, psixologik omillar, deviant xulq, preventiv strategiya, profilaktika, stress, identifikatsiya, risk omillari.

Аннотация: В данной статье проводится комплексный социально-психологический анализ проблемы наркомании среди молодежи, ее влияния на развитие личности, а также рассматриваются профилактические стратегии. В исследовании изучены современные психологические подходы, роль социальной среды, семейного воспитания, влияние сверстников и факторов массовой культуры. Кроме того, раскрывается негативное воздействие наркопотребления на когнитивную, эмоциональную и социальную сферу личности. В статье предлагается многоуровневая превентивная модель профилактики наркомании среди молодежи. Результаты исследования

имеют практическую значимость для образовательных учреждений, психологов, педагогов и специалистов, работающих с молодежью.

Ключевые слова: наркомания, молодежь, социальная среда, психологические факторы, девиантное поведение, превентивная стратегия, профилактика, стресс, идентификация, факторы риска.

Abstract: This article provides a comprehensive socio-psychological analysis of the issue of drug addiction among youth, its impact on personal development, and preventive strategies. The study examines modern psychological approaches, the role of the social environment, family upbringing, peer influence, and factors of mass culture. In addition, the negative effects of drug use on cognitive, emotional, and social functioning of individuals are revealed. A multi-level preventive model for preventing drug addiction among youth is proposed. The research findings are of practical significance for educational institutions, psychologists, teachers, and specialists working with young people.

Keywords: drug addiction, youth, social environment, psychological factors, deviant behavior, preventive strategy, prevention, stress, identification, risk factors.

Kirish: Globallashuv jarayonlari, axborot oqimining keskin ortishi, madaniy transformatsiyalar va ijtimoiy ziddiyatlar yoshlar ongiga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Mazkur jarayonlar fonida giyohvandlik muammosi zamonaviy jamiyatning eng dolzarb ijtimoiy-psixologik muammolaridan biri sifatida namoyon bo'lmoqda.

World Health Organization ma'lumotlariga ko'ra, psixoaktiv moddalar iste'moli global miqyosda sog'liqni saqlash, xavfsizlik va ijtimoiy barqarorlikka jiddiy tahdid solmoqda. Ayniqsa, 14–30 yosh oralig'idagi qatlam xavf guruhiga kiradi.

Yoshlar — jamiyatning intellektual va demografik salohiyati hisoblanadi. Shu sababli ularning ma'naviy-ruhiy salomatligi davlat va jamiyat barqarorligining muhim omilidir. Giyohvandlik nafaqat individual muammo, balki ijtimoiy tizimning izdan chiqishiga olib keluvchi kompleks hodisadir.

Mazkur tadqiqotning maqsadi — yoshlar orasida giyohvandlikning ijtimoiy-psixologik ildizlarini aniqlash hamda samarali preventiv strategiyalar ishlab chiqishdir.

Adabiyotlar sharhi: Giyohvandlik fenomeni turli ilmiy maktablar tomonidan turlicha talqin qilingan. Biologik yondashuv unga nevrofiziologik qaramlik sifatida qarasa, psixologik yondashuv uni shaxsning ichki ziddiyatlari va stressga moslasha olmasligi bilan bog‘laydi.

Sigmund Freud nazariyasida giyohvandlik sublimatsiya jarayonining buzilishi sifatida ko‘riladi. Shaxs ichki konfliktlardan qochish uchun sun‘iy “rohat” manbalariga murojaat qiladi.

Ijtimoiy o‘rganish nazariyasi asoschisi Albert Bandura esa xulq-atvor model orqali o‘zlashtirilishini ta’kidlaydi. Yoshlar ko‘pincha tengdoshlar yoki ommaviy madaniyatdagi “ideal” obrazlarga taqlid qiladi.

Émile Durkheimning anomiya nazariyasiga ko‘ra, jamiyatda qadriyatlar tizimining izdan chiqishi deviant xulq-atvorni kuchaytiradi. Giyohvandlik ham ana shunday normativ inqiroz mahsulidir.

Zamonaviy tadqiqotlar giyohvandlikni biopsixosotsial model asosida izohlaydi, ya’ni biologik moyillik, psixologik xususiyatlar va ijtimoiy muhit o‘zaro ta’sirda bo‘ladi.

Tadqiqot metodologiyasi. Tadqiqotda quyidagi metodlar qo‘llanildi:

- *Nazariy tahlil va sintez
- *Komparativ tahlil
- *So‘rovnoma va psixologik diagnostika usullari
- *Statistik umumlashtirish

Tadqiqot obyekti — 16–25 yosh oralig‘idagi yoshlar. Predmet — giyohvandlikka moyillikning ijtimoiy-psixologik omillari.

Natijalar va tahlil: Yoshlar orasida giyohvandlikka moyillikni tushunishda ijtimoiy muhit omillarini chuqur tahlil qilish muhim ahamiyat kasb etadi. Chunki shaxsning xulq-atvori faqat individual psixologik xususiyatlar bilan emas, balki u yashayotgan muhit bilan ham chambarchas bog‘liq.

Avvalo, oilaviy nazoratning sustligi yoshlar xulq-atvoriga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Oila — shaxs ijtimoiylashuvining birlamchi instituti hisoblanadi. Agar ota-ona farzandning kundalik faoliyati, do'stlari, qiziqishlari va ruhiy holatiga yetarli e'tibor bermasa, nazorat va muloqot yetishmasa, yosh tashqi ta'sirlarga nisbatan himoyasiz bo'lib qoladi. Nazoratning mutlaqo yo'qligi yoki haddan tashqari qat'iyliigi ham salbiy oqibatlarga olib kelishi mumkin. Ayniqsa, emotsional qo'llab-quvvatlash bo'lmaganda, yosh o'z muammolarini mustaqil va ko'pincha noto'g'ri yo'l bilan hal qilishga urinadi.

Emotsional sovuqlik yoki konfliktli muhit ham muhim risk omilidir. Oila ichidagi doimiy janjal, befarqlik, mehr-muhabbat yetishmasligi yoshning ruhiy barqarorligiga putur yetkazadi. Bunday sharoitda o'smir yoki yosh shaxs ichki bo'shliqni his qiladi, tushunilmaslik tuyg'usi kuchayadi. Natijada u vaqtinchalik taskin beruvchi vositalarga — jumladan, psixoaktiv moddalarga murojaat qilishi mumkin. Giyohvandlik ko'pincha real muammolardan qochish yoki og'riqli hissiyotlarni “so'ndirish” usuli sifatida namoyon bo'ladi.

Ijtimoiy tengsizlik ham yoshlar ongiga kuchli ta'sir ko'rsatadi. Jamiyatda imkoniyatlar noteng taqsimlangan sharoitda ayrim yoshlar o'zini kamsitilgan, ortda qolgan yoki keraksiz his qilishi mumkin. Moddiy farqlar, ijtimoiy mavqe tafovutlari, ta'lim va bandlik imkoniyatlarining cheklanganligi frustratsiya holatini kuchaytiradi. Bu esa deviant xulq-atvorga, jumladan, giyohvandlikka moyillikni oshiradi.

Ishsizlik va kelajak noaniqligi yoshlar ruhiyatiga salbiy ta'sir etuvchi omillardan biridir. Kelajak rejalari aniq bo'lmaganda, ijtimoiy rol va kasbiy identifikatsiya shakllanmaganda, shaxs o'zini jamiyatda “ortiqcha” deb his qilishi mumkin. Maqsadsizlik, umidsizlik va hayotiy motivatsiyaning pasayishi risk xatti-harakatlarga moyillikni kuchaytiradi. Giyohvandlik bu holatda vaqtinchalik “qochish mexanizmi” sifatida yuzaga chiqadi.

Submadaniyatlar ta'siri ham e'tibordan chetda qolmasligi kerak. Ayrim submadaniy guruhlar psixoaktiv moddalarni “erkinlik ramzi”, “norozilik ifodasi” yoki “zamonaviylik belgisi” sifatida targ'ib qilishi mumkin. Tengdoshlar bosimi

ayniqsa o'qirlik va ilk yoshlik davrida kuchli bo'ladi. Guruhga moslashish istagi shaxsiy qaror qabul qilish jarayonini zaiflashtiradi va xavfli tajribalarni sinab ko'rishga undaydi.

Umumiy tahlillar shuni ko'rsatadiki, giyohvandlikka moyillik ko'pincha ijtimoiy izolyatsiya va qadriyatlar inqirozi bilan bog'liq. Yosh shaxs o'zini jamiyatdan ajralgan, tushunilmagan yoki qo'llab-quvvatlanmagan his qilganda, uning ichki tayanch tizimi zaiflashadi. Qadriyatlar tizimi barqaror bo'lmagan sharoitda esa to'g'ri va noto'g'ri o'rtasidagi mezonlar noaniqlashadi. Natijada riskli xulq-atvor ehtimoli ortadi.

Demak, giyohvandlikni faqat individual irodasizlik yoki axloqiy zaiflik bilan izohlash yetarli emas. U murakkab ijtimoiy-psixologik jarayon bo'lib, oilaviy muhit, ijtimoiy sharoit va madaniy ta'sirlarning o'zaro uyg'unlashuvi natijasida shakllanadi. Shu bois profilaktika choralari ham aynan shu omillarni inobatga olgan holda kompleks yondashuv asosida ishlab chiqilishi lozim.

Psixologik omillar: Yoshlar orasida giyohvandlikka moyillikni shakllantiruvchi muhim omillardan biri — bu shaxsning ichki psixologik holatidir. Ijtimoiy muhit qanchalik ta'sirchan bo'lmasin, qaror qabul qilish jarayoni avvalo shaxsning ruhiy barqarorligi, o'zini anglash darajasi va emotsional mustahkamligiga bog'liq bo'ladi.

Avvalo, past o'zini baholash yoshning ichki ishonchsizligi va o'z qadrini yetarli darajada his qilmasligi bilan namoyon bo'ladi. Bunday shaxslar o'z imkoniyatlariga shubha bilan qaraydi, muvaffaqiyatsizliklarni esa shaxsiy ojizlik sifatida qabul qiladi. Doimiy ravishda o'zini boshqalar bilan taqqoslash, o'zini yetarli emas deb hisoblash ichki zo'riqishni kuchaytiradi. Natijada yosh shaxs vaqtinchalik bo'lsa-da, o'zini "erkin" yoki "kuchli" his qilish imkonini beradigan vositalarga qiziqishi mumkin. Psixoaktiv moddalar ana shunday yolg'on ishonch va sun'iy yengillik hissini hosil qiladi.

Depressiv holatlar ham giyohvandlik xavfini oshiruvchi muhim omildir. Uzoq davom etuvchi tushkunlik, hayotdan qoniqmaslik, maqsadsizlik hissi yoshni ichki bo'shliq sari yetaklaydi. Depressiya sharoitida shaxsning irodaviy

mexanizmlari zaiflashadi, kelajakka nisbatan umidsizlik kuchayadi. Bunday vaziyatda psixoaktiv moddalar og‘riqli his-tuyg‘ularni vaqtinchalik “o‘chirib qo‘yuvchi” vosita sifatida qabul qilinadi. Ammo bu holat muammoni hal qilmaydi, aksincha, ruhiy qaramlikni yanada chuqurlashtiradi.

Stressga chidamlilikning pastligi ham yoshlar uchun xavf omilidir. Zamonaviy hayot sur‘ati, ta‘lim va kasbiy bosim, oilaviy muammolar yoki tengdoshlar bilan munosabatlardagi ziddiyatlar kuchli psixologik bosim keltirib chiqaradi. Agar shaxs konstruktiv coping-strategiyalarga ega bo‘lmasa, ya‘ni muammolarni sog‘lom yo‘l bilan hal qilish ko‘nikmasi shakllanmagan bo‘lsa, u tezkor va oson “yechim” izlaydi. Psixoaktiv moddalar aynan shu yerda xavfli alternativa sifatida namoyon bo‘ladi.

Identitet inqirozi esa o‘smirlik va ilk yoshlik davriga xos murakkab psixologik jarayondir. Bu bosqichda shaxs “Men kimman?”, “Hayotdagi o‘rnim nima?” degan savollarga javob izlaydi. Agar bu jarayon sog‘lom yo‘nalishda kechmasa, ichki ziddiyat va beqarorlik yuzaga keladi. O‘zini topa olmagan, hayotiy maqsadi aniq bo‘lmagan yosh turli submadaniy guruhlariga qo‘shilish yoki xavfli tajribalarni sinab ko‘rish orqali o‘zini tasdiqlashga urinishi mumkin.

Shaxsiy o‘zlikni anglash jarayoni izdan chiqqanda, ya‘ni yosh o‘z qadriyatini, maqsadini va jamiyatdagi o‘rnini aniq tasavvur qila olmaganida, ichki bo‘shliq hissi paydo bo‘ladi. Ana shu bo‘shliqni to‘ldirish uchun u “sun‘iy qoniqish” vositalariga murojaat qiladi. Psixoaktiv moddalar qisqa muddatli yengillik, xayoliy xotirjamlik yoki ko‘tarinki kayfiyat beradi. Biroq bu holat real muammolarni bartaraf etmaydi, aksincha, shaxsning psixologik va ijtimoiy inqirozini yanada chuqurlashtiradi.

Demak, yoshlar orasida giyohvandlikka qarshi kurashishda nafaqat tashqi ijtimoiy omillar, balki ichki psixologik barqarorlikni mustahkamlash, sog‘lom o‘zini baholash, stressni boshqarish ko‘nikmalarini rivojlantirish va identitetni shakllantirish jarayoniga alohida e‘tibor qaratish zarur. Chunki ruhiy mustahkamlik — giyohvandlikka qarshi eng samarali ichki himoya mexanizmidir.

Tengdoshlar ta'siri: Tengdoshlar ta'siri yoshlar xulq-atvorini shakllantirishda eng sezilarli omillardan biri hisoblanadi. Ayniqsa o'smirlik davrida shaxsning identifikatsiya jarayoni jadallashadi — ya'ni yosh o'zini muayyan guruh bilan tenglashtirish, ularga o'xshash bo'lish, ular tomonidan qabul qilinish istagini kuchli his qiladi. Bu davrda “men” obrazining shakllanishi tashqi baho va ijtimoiy tasdiqqa bevosita bog'liq bo'ladi. Agar guruh ichida psixoaktiv moddalarni iste'mol qilish odatiy yoki “zamonaviy” holat sifatida qabul qilinsa, moslashish ehtiyoji risk omiliga aylanadi. Yosh ko'pincha rad etilishdan qo'rqib, ichki qarshiligiga qaramay, guruh normalariga bo'ysunadi. Shu tariqa, guruh bosimi individual qarorni zaiflashtiruvchi kuchli psixologik mexanizmga aylanadi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, giyohvandlikni faqat shaxsiy irodasizlik yoki axloqiy sustlik bilan izohlash ilmiy jihatdan yetarli emas. U ko'p qatlamli, o'zaro bog'liq omillar tizimi mahsulidir. Biologik moyillik, psixologik zaiflik, ijtimoiy muhit, oilaviy munosabatlar, iqtisodiy sharoit va madaniy ta'sirlar birgalikda xavfli fonni shakllantiradi. Demak, muammoning ildizi individual xulq-atvordan ko'ra kengroq — ijtimoiy-psixologik tizimda yotadi.

Shu bois profilaktika choralarini faqat jazolash yoki ma'muriy nazorat bilan cheklash kutilgan natijani bermaydi. Repressiv yondashuv ko'pincha yashirin iste'molni kuchaytiradi, ammo sabablarni bartaraf etmaydi. Samarali yondashuv esa kompleks, tizimli va uzluksiz bo'lishi lozim.

Birinchidan, oilaviy psixologik savodxonlikni oshirish muhim ahamiyatga ega. Ota-onalarning farzand ruhiyatini tushunishi, emotsional qo'llab-quvvatlashni ta'minlashi va sog'lom muloqot muhitini yaratishi risk omillarini sezilarli kamaytiradi. Oila ichidagi ishonchli muhit yosh uchun himoya omiliga aylanadi.

Ikkinchidan, maktab va oliy ta'lim muassasalarida psixoprofilaktik dasturlarni joriy etish zarur. Bu dasturlar nafaqat zararli odatlarning oqibatlarini haqida ma'lumot berishi, balki hayotiy ko'nikmalarni shakllantirishi kerak. Psixologik treninglar, ochiq muloqot platformalari va maslahat xizmatlari yoshlarning muammolarini erta bosqichda aniqlash imkonini beradi.

Uchinchidan, stress-menejment va hayotiy ko‘nikmalar treninglari yoshlarning ichki resurslarini mustahkamlaydi. Muammolarni konstruktiv hal qilish, hissiyotlarni boshqarish, qaror qabul qilish va “yo‘q” deya olish ko‘nikmalari giyohvandlikka qarshi psixologik immunitet vazifasini bajaradi.

To‘rtinchidan, media savodxonlikni kuchaytirish zamonaviy sharoitda alohida dolzarbdir. Ommaviy axborot vositalari va ijtimoiy tarmoqlarda ba‘zan zararli xulq-atvor romantizatsiya qilinadi. Yoshlar axborotni tanqidiy tahlil qila olishi, manipulyativ kontentni anglay bilishi zarur.

Beshinchidan, ijobiy submadaniyat va volontyorlik harakatlarini qo‘llab-quvvatlash yoshlarning energiyasini konstruktiv yo‘nalishga buradi. Sport, san‘at, ilmiy to‘garaklar, ijtimoiy loyihalar yoshga o‘zini namoyon qilish, ijtimoiy ahamiyatini his etish imkonini beradi. Bu esa xavfli tajribalarga ehtiyojni kamaytiradi.

Yoshlar orasida giyohvandlikning oldini olish uchun bosqichma-bosqich amalga oshiriladigan kompleks model taklif etiladi.

I-bosqich: Erta diagnostika.

Bu bosqichda risk guruhlarini aniqlash va muntazam psixologik monitoring olib borish nazarda tutiladi. So‘rovnomalar, suhbatlar va kuzatuv orqali emotsional beqarorlik, ijtimoiy izolyatsiya yoki deviant xulq alomatlari erta aniqlanadi. Erta aniqlash — samarali profilaktikaning asosiy shartidir.

II-bosqich: Psixologik intervensiya.

Aniqlangan risk guruhlarini bilan individual va guruhli maslahatlar tashkil etiladi. Psixokorreksion mashg‘ulotlar, motivatsion suhbatlar va qo‘llab-quvvatlovchi muhit orqali shaxsning ichki resurslari faollashtiriladi. Bu jarayonda maxfiylik va ishonch tamoyili ustuvor bo‘lishi zarur.

III-bosqich: Ijtimoiy reintegratsiya.

Agar yosh allaqachon xavfli xulq-atvorga yaqinlashgan yoki undan aziyat chekkan bo‘lsa, uni jamiyatga qayta moslashtirish muhimdir. Kasbiy yo‘naltirish, mentorlik tizimi, bandlik dasturlari va ijtimoiy loyihalarda ishtirok etish imkoniyati yoshga yangi maqsad va ijtimoiy rol beradi.

IV-bosqich: Monitoring va baholash.

Profilaktik dastur samaradorligi muntazam ravishda tahlil qilinadi. Natijalar asosida yondashuvlar takomillashtiriladi, zaif jihatlar aniqlanadi va yangilangan strategiyalar ishlab chiqiladi. Bu bosqich tizimning barqarorligini ta'minlaydi.

Giyohvandlikka qarshi kurash bir martalik tadbir emas, balki uzluksiz va ko'p bosqichli jarayondir. Shaxs, oila, ta'lim muassasasi va jamiyat hamkorligi asosida olib borilgan tizimli profilaktika yoshlarni "zulmatga yetaklovchi yo'l"dan asrashning eng samarali yo'lidir.

Yoshlar orasida giyohvandlik muammosi bugungi globallashuv va axborot oqimi kuchaygan davrda yanada murakkablashib bormoqda. Ushbu hodisa birgina shaxsiy xulq-atvor yoki irodaviy zaiflik natijasi emas, balki ijtimoiy muhit, oilaviy tarbiya, psixologik barqarorlik darajasi hamda qadriyatlar tizimidagi o'zgarishlar bilan uzviy bog'liq bo'lgan ko'p omilli jarayondir. Shaxsning ichki bo'shlig'i, ijtimoiy izolyatsiya, maqsadsizlik va identitet beqarorligi psixoaktiv moddalarga moyillikni kuchaytiruvchi omillar sifatida namoyon bo'ladi.

Tadqiqot tahlillari shuni ko'rsatadiki, muammoni faqat ma'muriy nazorat yoki jazolash mexanizmlari orqali hal etish mumkin emas. Giyohvandlikning oldini olish uchun tizimli, ilmiy asoslangan va uzoq muddatli preventiv strategiyalar zarur. Bunday yondashuv oila, ta'lim muassasalari, psixologik xizmatlar va jamoatchilik hamkorligiga tayangan holda amalga oshirilishi lozim. Erta diagnostika, psixologik qo'llab-quvvatlash, hayotiy ko'nikmalarni rivojlantirish hamda ijtimoiy reintegratsiya mexanizmlari yagona kompleks tizim sifatida ishlaganda samarali natija beradi.

Shuningdek, yoshlar ongida sog'lom turmush tarzi, ma'naviy qadriyatlar va mustahkam hayotiy pozitsiyani shakllantirish alohida ahamiyatga ega. Mustahkam identitetga ega, o'z maqsadini anglagan va ijtimoiy ahamiyatini his qilgan yosh shaxs tashqi salbiy ta'sirlarga nisbatan ancha barqaror bo'ladi. Demak, giyohvandlikka qarshi kurashning eng kuchli vositasi — bu yoshlarning ruhiy, ma'naviy va ijtimoiy immunitetini mustahkamlashdir.

Xulosa qilib aytganda, yoshlarni “zulmatga yetaklovchi yo‘l”dan asrash faqat muammoni bartaraf etish emas, balki sog‘lom, ongli va mas‘uliyatli avlodni tarbiyalash masalasidir. Jamiyatning barqaror taraqqiyoti aynan shunday avlod kamoloti bilan chambarchas bog‘liqdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Alimova K.D, Zokirjonova M,S (2025) “O‘zbek tilini o‘qitish metodlari va zamonaviy yondoshuvlar” Central Asian journal of. Asademis Research. B.C (T. 3. Выпуск 12,ссю. 65-68 Zenodo. <https://doi.org/10.5281/zenodo.17862467>
2. Alimova K.D, Narzullaeva B.S, Musurmonov J (2025) “SHIFOKORNING NUTQ MADANIYATI” Jurnal of universal science research 3(12) 404-420
3. Alimova, K., & Zokirjonva, M. (2025). O‘zbek tilini o‘qitish metodlari va
4. zamonaviy yondashuvlar (Vol. 3, Issue 12, pp. 65–68). Zenodo.
5. <https://doi.org/10.5281/zenodo.17862467>
6. World Health Organization. (2023). Global report on substance use.
7. Albert Bandura. (1977). Social Learning Theory.
8. Émile Durkheim. (1897). Suicide: A Study in Sociology.
9. Sigmund Freud. (1920). Beyond the Pleasure Principle.
10. National Institute on Drug Abuse. (2022). Preventing Drug Use among Children and Adolescents.
11. Zamonaviy ijtimoiy psixologiya bo‘yicha ilmiy maqolalar to‘plami (2021–2024).